

значення: витрати являють собою „від’ємний потік платежів, тобто зменшення платіжних засобів”.

Виходячи з наведених визначень, затрати і витрати можуть як збігатися, так і не збігатися між собою, причому відмінності між ними можуть мати як часовий, так і предметний характер. Різниця у часовому співвідношенні витрат і затрат полягає у віднесенні їх до різних звітних періодів: витрати відображаються в обліку на момент платежу (наприклад, оплата сировини, придбаної про запас), а затрати – на момент споживання у виробничому процесі (перероблення придбаної сировини). Предметний характер пояснюється відмінною вартісною оцінкою витрат і затрат на виробництво конкретної продукції і тим, що або витрати не пов’язані з виробництвом, або затрати не пов’язані з платежами. Різниця у вартісній оцінці може бути пов’язана з тим, що витрати перевищують затрати, які повинні бути відображені в обліку або, навпаки, затрати переважають витрати, наприклад, при переоцінці споживання виробничих ресурсів за відновлювальною вартістю в умовах інфляції. Прикладом витрат, які є затратами, можуть бути: оплата сировини і допоміжних матеріалів, які пройшли обробку в даний період; затрати на інструменти в даний період; оплата пакувальних матеріалів, комісійна винагорода торговельному представнику в даний період; платежі за технічне обслуговування та ремонт у даний період.

1. Економічна енциклопедія. Т. 1. К., 2000. 2. Экономика предприятия / Под ред. Бза. М., 1999. 3. Климко Г.Н. Основи економічної теорії. К., 1999.

УДК 658.114

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТА СТАНОВЛЕННЯ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

О.Я. Маліновська

Аналізується економічний стан малого підприємництва у Львівській області. Визначено напрямки використання ринкового інструментарію на підтримку підприємництва.

In the article analysis of economic condition of small entrepreneurship in Lviv region is considered, the directions of market instruments usage for entrepreneurship support are determined.

З позиції теорії мале підприємництво являє собою особливу форму економічної активності, характерними рисами якої є: орієнтація на досягнення комерційного успіху, інноваційний і ризиковий характер діяльності, перспективність і спрямування на подальший розвиток, розширення масштабів і сфери діяльності, майнова відповідальність підприємця за результати господарювання, свобода й самостійність суб’єктів у прийнятті управлінських рішень та здійсненні бізнесу, постійний характер господарської діяльності. Головною метою діяльності малих підприємств є отримання прибутку, а проміжними цілями – задоволення споживчого попиту на товари і послуги, зміцнення своїх позицій на ринку й обслуговування його певного сегмента.

Аналіз стану малого підприємництва Львівської області свідчить, що кількість малих підприємств в області зросла з 5940 у 1995 році до 10922 у 1999 році, тобто у 1,8 раза (порівняно з 1991 роком більш як у 10 разів). Чисельність працюючих на них збільшилася з 58,5 тис. осіб у 1995 році до 70,2 тис. у 1999 році. Відповідно, частка працюючих у малому бізнесі в загальній кількості працюючих в економіці області збільшилась з 4,8 до 6,8%.

Серед малих підприємницьких формувань переважають підприємства колективної форми власності – 59% (серед них лєвова частка (78,1%) належить товариствам з обмеженою відповідальністю) та приватні – 36,9%; 3,5% були державними, 0,6% – власністю міжнародних організацій та юридичних осіб інших держав. У сучасних умовах розвитку малого бізнесу малі підприємства з колективною формою власності є більш життєздатними за рахунок об’єднання капіталу кількох засновників, спільного ведення бізнесу.

Найбільше малих підприємств, як і раніше, зосереджено у Львові – 57,9%. У Дрогобичі, Стрию, Жовківському, Золочівському, Пустомитівському та Яворівському районах частка їх

була в межах 1,9–4,2%. У середньому на кожну тисячу мешканців області їх припадало чотири в 1999 році (в Україні три), що значно менше, ніж у країнах з розвинутою ринковою економікою.

У 1999 році обсяг виробленої продукції, робіт, послуг малих підприємств становив 8,8% випуску продукції (робіт, послуг) всіма підприємствами області. У галузевій структурі виробництва 39,5% займав валовий дохід підприємств торгівлі і громадського харчування, близько третини (32,1%) припадало на промисловість, десята частина (9,6%) – на будівництво.

У сфері торгівлі в 1999 році діяло 5947 малих підприємств. З числа малих торговельних підприємств 46% – роздрібною торгівлі, 42,3 – гуртової, 11,7% – громадського харчування. Більшість торговельних підприємств зосереджена в обласному центрі.

На початку 2000 року малим торговельним підприємствам належало 43,5% всіх підприємств роздрібною торгівлі області. Порівняно з початком 1999 року крамниць малого бізнесу збільшилося на 22%, а торговельної площі – на 29,9%. Із загальної кількості крамниць 43,6% – продовольчі, 38,6 – непродовольчі та 17,8% – змішані.

Проведений аналіз роботи малих підприємств області за 1999 рік показав, що незважаючи на проблеми їх розвитку, діяльність малих формувань у 1998 році була все-таки ефективнішою. Поряд із зростанням обсягів виробництва продукції, робіт, послуг вони забезпечили зниження їх затратності, що сприяло скороченню частки збиткових підприємств. Порівняно з великими підприємствами вищою є мобільність їх оборотних коштів. Частка малих підприємств в економіці області зростає. Проте через недостатню кількість створених малих підприємницьких формувань вони ще не здатні радикально вплинути на економічну ситуацію та забезпечити зайнятість вивільнених працівників.

Сьогодні мале підприємництво не може радикально вплинути на розв'язання таких економічних і соціальних проблем, як сприяння структурній перебудові економіки, зміцнення економічної бази регіонів, швидке насичення ринку товарами та послугами, послаблення монополізму і розвиток конкуренції, впровадження досягнень науково-технічного прогресу, підвищення експортних можливостей, забезпечення зайнятості значної частини населення.

Основними причинами гальмування розвитку малого підприємництва є: неопрацьованість законодавства як з питань розвитку малого бізнесу, так і підприємництва загалом; високі податки, що змушує деяких суб'єктів малого підприємництва йти у тіньову економіку; недостатня державна фінансово-кредитна підтримка малих підприємств; відсутність дійового механізму реалізації державної політики щодо підтримки малого бізнесу; недосконалість системи обліку та статистичної звітності малих підприємств; обмеженість інформаційного і консультативного забезпечення; недосконалість системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів для підприємницької діяльності; відсутність стимулів для інвестицій; психологічне несприйняття окремими верствами населення позитивної ролі підприємців у ринкових перетвореннях.

Формування відповідної законодавчої бази розвитку малого підприємництва передбачає перш за все встановлення правових гарантій для забезпечення захисту приватної власності, розробку й реальне застосування законодавчих і нормативних актів, спрямованих на стимулювання малого бізнесу, усунення правових суперечностей і скасування положень, що стримують розвиток приватної ініціативи.

Держава зацікавлена в тому, щоб малі підприємницькі структури ефективно функціонували, раціонально використовуючи всі види ресурсів. Не втручаючись безпосередньо в роботу малих підприємств, держава повинна здійснювати контроль за неухильним виконанням чинного законодавства, а також прийнятих рішень регіональними і місцевими органами влади щодо цільового використання наданих пільг, встановлених вимог до збереження навколишнього середовища.

Важливим напрямом удосконалення взаємодії держави і підприємств малого бізнесу є впорядкування розподільчих відносин на засадах зниження надмірного податкового тиску з боку держави. Надмірний податковий тиск спонукає підприємців до заниження результатів господарювання, приховування доходів, здійснення бартерних операцій тощо. Напрямами впливу держави на діяльність малих підприємницьких структур, насамперед, слід вважати: стимулювання цих підприємств шляхом надання пільг, систему стимулів в оподаткуванні, за-

безпечення їх пріоритетного розвитку через механізм кредитування та інвестування малого підприємництва.

Механізм кредитування малого підприємництва поки що не є діючим, оскільки передбачає певні гарантії або заставу майна, що зараз є досить проблематичним. Тому необхідно стимулювати створення державних і приватних фінансово-кредитних спілок, які б надавали кредити малим підприємствам під рентабельні проекти або бізнес-плани. Слід також стимулювати комерційні банки, якщо вони кредитують малий бізнес.

Хоч і створені державні фонди підтримки малих підприємницьких структур, проте вони є незначними за розмірами. Крім того, більшість коштів цих фондів потрапляє лобістам і не доходять до дрібних підприємців. Тому важливо, щоб у кожному регіоні функціонували банківські фінансово-кредитні установи зі спеціалізацією у наданні фінансових послуг дрібним підприємцям, включаючи надання середньо- і довгострокових кредитів на пільговій основі.

На сучасному етапі розвитку малого підприємництва через брак у малих підприємств фінансових ресурсів дуже гостро стоїть проблема їх інвестиційного забезпечення. Інвестиційна підтримка суб'єктів малого підприємництва може здійснюватись шляхом створення відповідної інфраструктури, використання власних фінансових можливостей та залучення коштів міжнародних фінансових організацій.

Важливим фактором, що сприяє розвитку малого і середнього бізнесу, є державна політика щодо інноваційної діяльності. У розвитку інноваційного процесу неабияку роль відіграють механізми та джерела фінансування. Під контролем держави має формуватися інноваційне середовище і на регіональному рівні. В сучасних умовах необхідне нетрадиційне розв'язання проблеми заохочення приватного капіталу до фінансування впровадження нових технологій у малому і середньому бізнесі, що дозволило б вітчизняним підприємствам здійснювати виробництво високотехнологічної продукції. Розвиток інноваційних технологічних центрів надасть реальну можливість забезпечити зв'язок малого інноваційного бізнесу з крупним виробництвом через наукомістку продукцію, апробовану малими фірмами в умовах ринку.

Мале підприємництво не може успішно розвиватись без створення розвинутої системи інформаційного обслуговування, яка забезпечувала б доступ підприємців до інформації, надання консультативних послуг, допомогу у складанні бізнес-плану, в управлінні підприємством та інше. Тому доцільно створювати розгалужену мережу консультативних, юридичних, бухгалтерських фірм, регіональних інформаційно-аналітичних центрів тощо. Крім того, має бути диференційований підхід в інформаційному обслуговуванні суб'єктів малого підприємництва залежно від їх фінансових можливостей.

Необхідне кадрове забезпечення розвитку малого підприємництва. Держава повинна сприяти підготовці і перепідготовці кадрів для роботи у сфері малого бізнесу через налагодження ділових контактів з навчальними закладами, використання можливостей залучення міжнародних організацій і фондів, враховуючи при цьому передовий досвід з розвитку підприємництва інших держав.

Щодо зовнішньоекономічної діяльності малих підприємств, то державна підтримка тут повинна спрямовуватись на розвиток торговельних, виробничо-технічних та інформаційних відносин з іноземними партнерами, на створення умов для залучення іноземних інвестицій у малий бізнес. Роль держави полягає у створенні механізму пільгового кредитування експортних операцій. Малим підприємствам потрібно надавати інформацію про потенційних іноземних партнерів, зовнішні ринки та тенденції їх розвитку, а також допомогу для участі в міжнародних виставках, презентаціях.

Розв'язання проблем розвитку малого підприємництва потребує формування цілісної державної політики, спрямованої на забезпечення умов ефективного його функціонування. Значені вище заходи повинні сприяти інтенсивному розвитку малого бізнесу, зростанню ділової активності, створенню сприятливого інвестиційного клімату в цій сфері, а відтак підвищенню соціально-економічної ефективності підприємницької діяльності та збільшенню її внеску в наповнення бюджетів усіх рівнів.